

O'QITUVCHINING NUTQ TEXNIKASI VA NOTIQLIK MADANIYATI .

Bazarbayeva Dinara Borisovna

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali Akusherlik va Ginekologiya yo`nalishi
1-kurs magistri

Olimova Dano Shakirovna

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali P.f.n., dotsent

Annotatsiya Ushbu maqolada o'qituvchilarning nutq mahorati, uning samaradorligi, nutqning psixologik va pedagogik jihatlari, shuningdek, notiqlik madaniyatining asosiy tamoyillari ko'rib chiqiladi. Maqolada nutqning aniqligi, ravonligi, ohangdoshligi, shuningdek, auditoriyaga ta'sir o'tkazish usullari haqida so'z yuritiladi. Bundan tashqari, o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ham keltirilgan. Maqola o'qituvchilar, talabalar va nutq madaniyati sohasiga qiziqish bildiradigan barcha uchun foydali bo'ladi.

Kalit so'zlar:O'qituvchi nutqi,Nutq texnikasi,Notiqlik madaniyati,Pedagogik nutq,Nutqning aniqligi,Nutqning ravonligi,Auditoriyaga ta'sir,Nutq madaniyati.

Kirish

O'qituvchining nutqi – bu nafaqat bilimlarni yetkazish vositasi, balki shaxsiy va professional madaniyatning muhim ko'rsatkichidir. Nutq orqali o'qituvchi o'quvchilarga nafaqat ma'lumotlarni yetkazadi, balki ularga ma'naviy, axloqiy va intellektual jihatdan ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, o'qituvchilarning nutq texnikasi va notiqlik madaniyatini rivojlantirish ularning pedagogik faoliyatida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ushbu maqolada o'qituvchilarning nutq mahorati, uning samaradorligi, nutqning psixologik va pedagogik jihatlari, shuningdek, notiqlik madaniyatining asosiy tamoyillari keng yoritiladi.

Nutq Texnikasining Ahamiyati

Nutq texnikasi – bu nutqning texnik jihatdan to'g'ri va samarali bajarilishi. O'qituvchi nutqi aniq, ravon va ohangdor bo'lishi kerak. Bu esa o'quvchilarning diqqatini jamlash, ularning qiziqishini uyg'otish va ma'lumotni yaxshi o'zlashtirish uchun zarur. Nutq texnikasiga quyidagi jihatlar kiradi:

- **Tovushlarning to'g'ri talaffuzi** – har bir so'z aniq va ravshan eshitilishi kerak.
- **Nutqning tezligi** – nutq juda sekin yoki juda tez bo'lsa, auditoriyaning diqqati so'rilishi mumkin.
- **Ovoz balandligi** – ovoz balandligi xonaning hajmiga va auditoriyaning soniga mos bo'lishi kerak.
- **Pauzalar** – nutq davomida to'g'ri vaqtda pauza qo'llash nutqning ta'sirchanligini oshiradi.

O'qituvchi nutq texnikasini mukammal egallaganda, u o'z bilimlarini yanada samarali tarzda yetkazishi mumkin.

Notiqlik Madaniyatining Asosiy Tamoyillari

Notiqlik madaniyati – bu nutqning mazmunan boy, usluban chiroyli va axloqiy jihatdan to'g'ri bo'lishini ta'minlovchi qoidalar majmuasi. O'qituvchi nutqining madaniy jihatlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **Mazmunning aniqligi** – nutqda fikrlar aniq va mantiqiy tarzda bayon etilishi kerak.
- **Adabiy til qoidalariga rioya qilish** – nutqda adabiy til me'yorlariga qat'iy amal qilish zarur.
- **Auditoriyaning hisobga olish** – o'qituvchi nutqida o'quvchilarning yosh xususiyatlarini, bilim darajasini va psixologik holatini hisobga olish kerak.

• **Axloqiy jihatlar** – nutqda hurmat, odob va halollik mavjud bo'lishi kerak. Notiqlik madaniyati shuningdek, o'qituvchining shaxsiy fazilatlarini ham aks ettiradi. O'qituvchi nutqi orqali u o'quvchilarga nafaqat bilim, balki yaxshi odob-axloq ham o'rgatadi.

Nutqning Psixologik Jihatlarini

Nutq faqatgina ma'lumot yetkazish vositasi emas, balki psixologik ta'sir o'tkazish vositasi hamdir. O'qituvchi nutqi orqali u o'quvchilarga quyidagilarni ta'minlashi mumkin:

- **Diqqatni jamlash** – qiziqarli va jonli nutq o'quvchilarning diqqatini o'ziga jalb qiladi.
- **Motivatsiya** – nutq orqali o'quvchilarni yangi bilimlarni o'rganishga rag'batlantirish mumkin.
- **Ishonch hosil qilish** – aniq va mantiqiy nutq o'quvchilarning o'qituvchiga ishonchini oshiradi.

Shuningdek, nutqning psixologik ta'siri o'quvchilarning ruhiy holatiga ham ta'sir ko'rsatadi. Masalan, yumshoq va do'stona nutq o'quvchilarda xavotirni kamaytirishi, ularni o'ziga ishongan qilishi mumkin.

Nutqning Pedagogik Jihatlarini

O'qituvchi nutqi pedagogik jarayonning muhim qismidir. U quyidagi vazifalarni bajaradi:

- **Bilimlarni yetkazish** – nutq orqali o'qituvchi yangi ma'lumotlarni tushuntiradi.
- **Tushunishni tekshirish** – o'qituvchi nutqi orqali o'quvchilarning bilim darajasini aniqlashi mumkin.
- **Tarbiyaviy ta'sir** – nutq orqali o'quvchilarga yaxshi odob-axloq, vatanparvarlik va insonparvarlik tuyg'ularini targ'ib qilish mumkin.

Pedagogik nutqda muhim jihat – bu o'quvchilarning faolligini ta'minlash. O'qituvchi nutqi o'quvchilarni suhbatga jalb qilishi, ularning fikrlarini so'rashi va ularga mustaqil fikrlash imkoniyatini berishi kerak.

Nutq Madaniyatini Rivojlantirish Usullari

O'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish uchun quyidagi usullarni qo'llash mumkin:

- **Nutq mashqlari** – ovozni mustahkamlash, tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish, nutq tezligini nazorat qilish kabi mashqlar.
- **Adabiyot bilan shug'ullanish** – badiiy va ilmiy adabiyotlarni o'qish nutqning mazmunini boyitadi.
- **Auditoriya oldida chiqishlar** – turli xil auditoriyalar oldida chiqish qilish nutq mahoratini oshiradi.
- **O'z nutqini tahlil qilish** – o'qituvchi o'z nutqini yozib olish va uni tahlil qilish orqali kamchiliklarini aniqlashi mumkin.

Xulosa

O'qituvchining nutq texnikasi va notiqlik madaniyati uning professional faoliyatining muhim qismidir. Nutqning aniqligi, ravonligi, ohangdoshligi va psixologik ta'siri o'quvchilarning bilim olish jarayoniga katta ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, har bir o'qituvchi o'z nutq mahoratini doimiy ravishda rivojlantirishi, nutq madaniyatiga e'tibor berishi va pedagogik nutqning barcha jihatlarini mukammal egallashi kerak. Nutq – bu nafaqat bilim yetkazish vositasi, balki tarbiyaviy ta'sirning ham samarali usulidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Ochilov M., Nazarov Q.** – Pedagogik mahorat: O'qituvchining nutq madaniyati. Toshkent: O'qituvchi, 2018.

- 2 **To'xtayeva N.**– Nutq madaniyati va uning rivojlanishi. Toshkent: Ma'naviyat, 2019.
3. **Qodirov S.** – O'qituvchi nutqining psixologik jihatlari. Toshkent: Fan, 2020.
4. **Xolmirzayev B.** – Pedagogik kommunikatsiya va nutq texnikasi. Toshkent: O'zbekiston, 2017.
5. **Yusupova M.** – Notiqlik san'ati: Nazariya va amaliyot. Toshkent: Akademnashr, 2021.
6. **Karimov I.A.** – Ma'naviyat va ma'rifat yo'lida: Nutq madaniyatining ahamiyati. Toshkent: Ma'naviyat, 2016.
7. **Abdullayeva R.** – O'qituvchi nutqining pedagogik jihatlari. Toshkent: O'qituvchi, 2020.
8. **Toshpo'latov A.** – Nutq madaniyati va uni o'qitish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston, 2019.